

4

TARTALOM

Előszó	Ohlat
	1

BEVEZETÉS.

Rövidftések	6
Első fejezet. A menekülés	7
Második fejezet. A viddini levél	34
Harmadik fejezet. A magyar ügy és a nagyvilág	64
Negyedik fejezet. A kiadatás veszélyének hetei Viddinben	183
Ötödik fejezet. A diplomáciai bonyodalom	182
Hatodik fejezet. Sumla	251
Hetedik fejezet. Alkudozás a menekültek sorsa fölött	294
Nyolcadik fejezet. Az osztrák bűdözés	327
Kilencedik fejezet. Az internálás előtt	350
Tizedik fejezet. Indulás Ázsiába	404

IRATOK.

I. Az emigráció iratai.

1849.

1. ang.	5. (11.) Kossuth útlevele	441
2.	12. Kossuth Gőrgyeihez lemondásának okairól	442
3.	13. Kossuth Zamoyskihoz továbbutazásáról	444
4.	17. — 18. Guyon, Kossuth és Zamoyski a légiók vonulásáról	445
5.	14. Kossuth Bemhez, visszatérése ügyében	446
6.	15. Kossuth irata Belgrádba útlevelé ügyében	448
7.	16. Gr. Batthyány Kázmérné Zamoyskihoz a menekülés napjairól	449
8.	19. Lenoir Zamoyskihoz a szerb segítségről a menekülés körül	451
9.	22. Kossuth köszönőlevele Omer (vagy Mehemet) pasához	453
10.	22. Kossuth Resid nagyvezérhez továbbutazásáról	454
11.	22. Kossuth Canninghez és Aupickhoz továbbutazásáról	455
12.	27. Czaykowski Zamoyskihoz a konst.-i hírekről a magyar ügyet illetőleg	457
13.	30. Kossuth Batthyány Kázmérhoz az emigráció szervezéséről	459
14.	30. Bem Kossuthhoz, csapatainak fizetése ügyében	462
15. szept.	8. Andrássy Kossuthhoz a menekültek ügyében folyó tárgyalásokról	463
16.	7. Andrássy Kossuthhoz Radvill érkezéséről	465
17.	7. Andrássy Gőrgyeihez a harc folytatásáról	465
18.	10. Czaykowski Resid nagyvezérhez a renegálás feltételeiről	467
19.	11. Andrássy Kossuthhoz a renegálás ajánlatáról	468
20.	11. Hűségnyilatkozat Kossuthnak	470
21.	12. Kossuth viddini levelének kéziratáról	472
22.	20. Kossuth Canninghez és Aupickhoz a renegálás ajánlatáról	474

		Oldal
23. szept.	20. Kossuth Resid nagyvezérhez a renegálás ajánlatáról	479
24. "	20. Kossuth Palmerstonhoz a renegálás ajánlatáról	482
25. "	20. Kossuth Andrássyhoz a renegálás ajánlatáról	486
26. "	24. Andrássy Kossuthhoz a diplomáciai szakítás utáni napokról	489
27. (	30. P) Andrássy Kossuthhoz a renegálásról és a menekültek sorsáról	492
28. okt.	3. Kossuth felhatalmazása Henningsennek komáromi küldetésére	497
29. "	8. Andrássy Kossuthhoz a renegálás ügyének következményeiről	498
30. "	8. Czaykowiaki Bemhez a renegálásról fűzött reményekről	499
31. "	9. Henningsen Kossuthhoz Komárom elsteréről	502
32. "	16. Kossuth köszönőlevele Canninghez, támogatásért	503
33. "	18. Kossuth Iliász alezredeshez a hazatérés ellen	504
34. "	18. Kossuth hirdetménye az emigrációhoz a hazatérés ellen	505
35. "	18. Kossuth Bemhez az emigráció szervezéséről	507
36. "	18. Kossuth Bemhez az emigráció bíróságáról	509
37. "	19. Kossuth válasza Bem támadó levelére	510
38. "	21. Kossuth Iliász alezredeshez az emigráció szervezéséről	518
39. "	21. Kossuth Lóródi Edéhez az emigráció szervezéséről	515
40. "	21. Kossuth Váradi óvástételéről	516
41. "	26. Telegi Kossuthhoz	517
42. "	28. Kossuth köszönőlevele Aali pasához	518
43. "	29. Kossuth beszéde az emigrációhoz	520
44. "	30. Kossuth napiparancsa a szept. 31. előtt	522
45. nov.	1. Kossuth nevéhez, sorsa rágalmazásos fordulatáról	524
46. "	2. Kossuth Canninghez az emigráció szervezéséről	526
47. "	2. Henningsen Zamojskihoz a konföderáció tervéről	527
48. "	10. Zamojski emlékirata a konföderációról folyt tárgyalásokról	529
49. "	12. Kossuth Andrássyhoz Stein tábornokról	539
50. "	19. Andrássy Kossuthhoz az internálásról	541
51. "	22. Kossuth, Batthyány és Perczel tiltakozása az internálás ellen	542
52. "	24. Kossuth Andrássyhoz az internálás ellen és a török-magyar szövetségről	546
53. "	26. Kossuth Andrássyhoz a renegálás elleni tiltakozás következményeiről	549
54. dec.	1. Kossuth Zamojskihoz a konföderációs tárgyalásokról készült emlékiratról	551
55. "	3. Kossuth Czaykowiakhoz az emigráció együttes internálásáról	552
56. "	3. Guyon Kossuthhoz a sztambuli hírekről, szökésről	554
57. "	4. Az emigráció kérvénye az együttes internálás ügyében	555
58. "	7. Kossuth Guyonhoz az együttes internálás ügyében	555
59. "	7. Kossuth Czaykowskiohoz az emigráció kérvényéről	558
60. "	7. Kossuth Henningsenhez az internálásról	559
61. "	11. Czaykowski Zamojskihoz a Porta álláspontjáról az internálás ügyében	562
62. "	12. Czaykowski Kossuthhoz Aali pasa válaszáról az internálás elleni tiltakozásra	564
63. "	16. Blana ezásados Kossuthhoz a várnai angol konzulról és Bárdy híreiről a merényletet illetőleg	566
64. "	16. Bennett, a várnai angol konzul titkára Kossuthhoz a merényletről	568
65. "	17. Kossuth Blana ezásadoshoz a törökországi emigráció rendeltetéséről	569
66. "	17. Kossuth a várnai angol konzulhoz	572
67. "	17. Czaykowski bulletinjé az orosz-török háború kérdéséről	573
68. "	17. Telegi Kossuthhoz az európai helyzetről	574

69.	dec.	18. Kossuth Bennethez a merénylőkről és Blana szándékáról	573
70.	"	18. Kossuth Boeck őrnagyhoz az internálásról és a renegálás ügyéről	576
71.	"	23. Kossuth Czaykowskihoz az internálás módjairól	579
72.	"	24. Kossuth Zamoyakihoz a Czaykának írt levélről	584
73.	"	24. Kossuth Boeck őrnagyhoz a Czaykának írt levélről és a merénylőkről	585
74.	"	24. Bennett Kossuthhoz a szökevény emigrációkról és a merénylőkről	586
75.	"	24. Koscielski lengyel úgynök Kossuthhoz a merénylőkkel való találkozásáról	587
76.	"	24. Czaykowski bulletinjé a sztabuli tárgyalásokról és a merénylet híreről	590
77.	"	25—28. Kossuth Boeck őrnagyhoz Halim pasáról és a merénylőkről	591
78.	"	27. Kossuth Kabos alezredeshez az emigrációban előfordult botrányokról	596
79.	"	27. Teleki Kossuthhoz az európai helyzetről és az emigráció teendőiről	596
80.	"	27. Andrásy Kossuthhoz az európai helyzetről és a vidéki levélről	600
81.	"	29. Kossuth a szeraskierhez a merénylőkről	602
82.	"	29. Kossuth Halim pasához a merénylőkről	603
88.	"	29. Guyon Kossuthhoz a sztabuli helyzetről	605
84.	"	30. Kossuth Czaykowskihoz az internálás módjairól	608
85.	"	30. Kossuthnak Boeck őrnagyhoz címzett emlékirata a menekült kérdés jelentőségéről a keleti kérdésre nézve	614

1850.

86.	jan.	1. Kossuth Zamoyakihoz, emlékiratáról	627
87.	"	4. Kossuth Zamoyakihoz	628
88.	"	5. Kossuth Henningsenhez az emigráció helyzetéről és az Angliához fűzött reményekről	628
89.	"	eleje Kossuth az emigráció szervezetéről	634
90.	"	6. Brown amerikai konzul Kossuthhoz Boeck őrnagyról és az amerikai rokonszenvről	636
91.	"	7. Czartoryski herceg az emigrációk szövetkezése ellen	638
92.	"	8. Kossuth Boeck őrnagyhoz a merénylet ügyéről	640
93.	"	10. Canning búcsúzó levele Kossuthhoz	641
94.	"	11. Neale angol konzul Kossuthhoz	641
95.	"	11. Czaykowski Kossuthhoz az internálás módjainak változtatásáról	642
96.	"	11. Czaykowski Zamoyakihoz a magyarok ellen	643
97.	"	13. Boeck őrnagy Kossuthhoz a sztabuli helyzetről	645
98.	"	13. előt. Ali pasa nyilatkozata az emigráció sorsáról	649
99.	"	12—14. Az emigráció kérvénye az internálás ügyében	650
100.	"	14. Kossuth Boeck őrnagyhoz az emigráció kérvényéről	654
101.	"	14. Guyon Kossuthhoz hazai és sztabuli hírekről	657
102.	"	18. Kossuth köszönőlevele Garzantinához a nejének nyújtott segítségért	659
108.	"	18. Kossuth köszönőlevelei Belgrádba a nejének nyújtott segítségért	661
104.	"	18. Kossuth és Batthyány megbízólevele Carosinának Belgrádba	663
105.	"	18. Perczel rendelete Kossuthhoz az emigráció választmányának feloszlásáról	665

106. jan.	18.	Kossuth válasza Perczelnek	664
107.	18.	Kossuth Halim paszhoz az osztrák konzul elleni támadásról	667
108.	19.	Perczel Kossuthhoz az emigráció főnökségéről	668
109.	19.	Kossuth az emigrációhoz az előfordult botránnyokról	669
110.	19.	után. Az emigráció bíraskodásának szabályzata	670
111.	19.	Kossuth alapítására Carosini belgrádi ügynök számára	671
112.	20.	Guyon Kossuthhoz a sztambuli helyzetéről; szökéséről	678
113.	25.	Faik bej török biztos Kossuthhoz Halim pasa válaszával az emigráció főnökségét és a bíraskodást illetőleg	678
114.	26.	A sunlai emigráció névjegyzéke	679
115.	28.	Guyon Kossuthhoz sztambuli helyzetéről	683
116.	30.	Guyon Kossuthhoz sztambuli hírekről	684
117. febr.	3.	Kossuth Dembinski őrnagyhoz az ellene emelt vádakról	685
118.	3.	Kossuth köszönőlevele Tecco szárd követhoz; Wagneré ajánlása	687
119.	6.	Bathány Kossuthhoz, tárgyalásról Ahmed effendivel	688
120.	6-9.	Kossuth Ahmed effendihez az internálás feltételeiről	688
121.	6-9.	Kossuth Ahmed effendihez az internálás feltételeiről	690
122.	9.	Kossuth Ahmed effendihez az internálás feltételeiről	692
123.	6-14.	Kossuth Beck őrnagyhoz, szomori helyzetéről	693
124.	14.	Kossuthajánlólevele az Amerikába készülő emigránsoknak	694
125.	15.	Kossuth Zamoyakihoz, szomori helyzetéről	695

II. A diplomácia iratai.

I. Törökország

126. 1849 febr.	14.	Stürmer jelentése a Porta álláspontjáról a menekültek kiadatása kérdésében	699
127.	aug.	3. Az osztrák minisztertanács a kiadatás kérdéséről	701
128.	"	14. Schwarzenberg utasítása a kiadatás követelésére	702
129.	"	14. Osztrák külügyminiszeri előterjesztés Kossuth és társainak üdözéséről Törökországban	704
130.	"	15. Stürmer jelentése Aali pasz nyilatkozatáról Kossuth és társainak esetleges menekülését illetőleg	706
131.	"	22. Stürmer jelentése a kiadatás kérdésének jogi helyzetéről	707
132.	"	27. Az osztrák minisztertanács a kiadatás kérdéséről	712
133.	"	28. Schwarzenberg utasítása a kiadatás további követelésére	713
134.	"	29. Stürmer jelentése erélyes fellépéséről a kiadatás ügyében	714
135.	szep.	1. Osztrák külügyminiszeri utasítás Kovács ügynök küldetéséről	718
136.	"	3. Schwarzenberg beismerése a kiadatás követelésének jogtalan voltáról	721
137.	"	4. Schwarzenberg utasítása a kiadatásnak az oroszral egyetértéssel való követelésére	721
138.	"	5. Stürmer jelentése kihallgatásáról a szultánnal a kiadatás ügyében	722
139.	"	5. Stürmer jelentése az orosz fellépéséről és Radziwill érkeztéről	725
140.	"	5. Stürmer jelentése az erélyes fellépés elől hatásköréről	728
141.	"	12. Stürmer jelentése Radziwill és Titoff kihallgatásáról a szultánnal	730
142.	"	12. Stürmer jelentése a szakkifással való fenyegetésről	733

143.	1849. szept.	12.	Stürmer jelentése a Porta kitérő határozatáról	736
144.	"	14.	Abdul Medzsid szultán levele Ferenc Józsefhez	737
145.	"	16.	Stürmer jelentése a Portához intézett ultimátumról	738
146.	"	17.	Stürmer jelentése a diplomáciai szakításról	748
147.	"	27.	Schwarzenberg utasítása a diplomáciai szakítás ügyében	753
148.	okt.	9.	Klezl osztrák követtségi tanácsos jelentése beszélgetéséről Canninggel	755
149.	"	23.	Schwarzenberg utasítása a Musfurnással történt egyezkedéséről	758
150.	"	24.	Stürmer jelentése Canning és Aali bizakodó hangulatáról	762
151.	"	31.	Stürmer jelentése a flották közeledéséről	763
152.	nov.	3.	Stürmer jelentése az egyezkedő utasítás érkeztéről	765
153.	"	5.	Schwarzhuber osztrák követtségi titkár jelentése Aali pasa nyilatkozatáról a flották ügyében	768
154.	"	5.	Stürmer összefoglaló jelentése a felolyt bonyodalom politikai mérlegéről	770
155.	"	5.	Stürmer jegyzéke Aali pasához az újabb osztrák követelésekről	772
156.	"	5.	Titoff jegyzéke Aali pasához az orosz feltételekről	774
157.	"	7.	Stürmer jelentése Canning nyilatkozatáról Titoff előtt	775
158.	"	18.	Aali pasa válaszejgyezék-tervezete Stürmerhez	776
159.	"	18.	Aali pasa válaszejgyezék-tervezete Titoffhoz	778
160.	"	27.	Schwarzenberg utasítása a feltételekhez való ragaszkodásra	780
161.	dec.	19.	Stürmer jelentése Aupick felfogásáról a kiindulás kérdésében	781
162.	"		Tárgyalások Ausztria és a Porta között az internálás módzatairól	788
163.	"	22. és 30.	Kivonatok Jaanagy jelentéseiből a Kossuth ellen tervezett merényletre vonatkozólag	785
164.	"	25.	Az orosz-török megegyezés iratai	787
165.	"	29.	Stürmer jelentése Canning fellépéséről az internálás határidejének kérdésében	790
166.	1850. jan.	14.	Schwarzenberg nyilatkozata a minisztertanácsban a menekült-ügy gyors befejezésének szükségéről	792
167.	"	15.	Összefoglalása a panaszoknak, amelyeket Stürmer a török hatóságok ellen Resid és Aali pasa előtt emelt	792
168.	febr.	13.	Testa br. osztrák követtségi tolmács jelentése Aali válaszáról az internálás határidejét illetőleg	795
169.	jún.	27.	Stürmer utólagos magyarázkodó levele a diplomáciai szakítás okairól	796
170.	1853. aug.	14—17.	A Kossuth ellenes merénylet vezetőinek kiütetése	798

2. Anglia.

171.	1849. aug.	4.	Colloredo Schwarzenberghez méltatlan helyzetéről az angol kormánnyal szemben	801
172.	"	5.	Colloredo jelentése Palmerston közléseiről a magyarok érdekében Bécsben tett lépésekről	802
173.	"	5.	Colloredo Schwarzenberghez Palmerston fellépéséről és a parlamenti vitáról a magyar ügyben	803

			Oldal
174.	1849. aug. 25.	Colloredo Schwarzenberghez a magyar katasztrófa hírének hatásáról Angliában	806
175.	" szept. 4.	Schwarzenberg Colloredohoz Palmerston fellépéséről	807
176.	" 22.	Schwarzenberg Dudley Stuarthoz az osztrák kagylófenekedésekről	808
177.	" okt. 1.	Colloredo Schwarzenberghez, visszahívása alküjéről	808
178.	" 4.	Colloredo titkos jelentése az angol minisztertanácsról a török megsegítése ügyében	810
179.	" 5.	Colloredo jelentése Palmerston közléséről a török érdekekben való fellépést illetőleg	811
180.	" 8.	Colloredo Schwarzenberghez a török bonyodalom hasznáról Palmerston helyzetére	811
181.	" 22.	Colloredo jelentése Brunnow és Palmerston vitájáról a flottaküldés ügyében	813
182.	" 22.	Colloredo Schwarzenberghez Palmerston magatartásáról; visszahívásáról; Szóchen és Bach együgyű küldetéséről	815
183.	" nov. 1.	Colloredo Schwarzenberghez visszahívása hatásáról	817
184.	" 8.	Colloredo Schwarzenberghez Pulzkyről; a flották visszahívásáról	818
185.	" 29.	Koller osztrák ügyvivő jelentése Palmerston nyilatkozatáról a flottának a Dardanellákba hatolására vonatkozólag	819
186.	" dec. 5.	Koller Schwarzenberghez az internálás ügyében Palmerstonnal folyt vitájáról	820

2. Franciaország.

187.	" okt. 3.	Hübner jelentése Toqueville felfogásáról a kiadatás kérdésében	822
188.	" 3.	Hübner jelentése Molé felfogásáról a kiadatás kérdésében	824
189.	" 8.	Hübner jelentése Thiers elbeszéléséről a flottaküldés körül folyt vitáról	824
190.	" 11.	Hübner jelentése Changarnier felfogásáról a kiadatás kérdésében	827
191.	" 11.	Hübner jelentése Changarnier közléséről a flottaküldés határozatáról	828
192.	" 13.	Schwarzenberg titkos utasítása a diplomáciai szakítás helytelenítéséről	830
193.	" 16.	Hübner jelentése Toqueville nyilatkozatáról a flottaküldést illetőleg	831
194.	" 20.	Schwarzenberg utasítása Párisba és Londonba a törökkel való viszály békés megoldásáról	833
195.	" 20.	Hübner jelentése a francia-angol fellépés politikai háttéréről	834
196.	" 26.	Hübner jelentése Thiers közléséről Napoleon titkos törekvéseit illetőleg	838
197.	" nov. 9.	Hübner jelentése sikeres furdosásáról a francia flotta visszahívása ügyében	842
198.	" 9.	Hübner jelentése Hautpoul ideiglenes külügyminiszter nyilatkozatáról a flottaküldés ügyében	845
199.	" 15.	Hübner jelentése a flotta visszahívásának meg nem történtéről és újabb furdosásairól	846

200.	1849. nov. 15.	Hübner jelentése a francia flotta visszahívásának végleges elhatározásáról	849
201.	" " 26.	Hübner jelentése újabb csatlódásról a flotta visszahívása ügyében	850
202.	" " 26.	Hübner jelentése Lahitte ideiglenes külügyminiszter kétes nyilatkozatáról a flotta visszahívása ügyében	851
203.	" " 26.	Hübner jelentése látogatásáról Napoleonnal a flotta visszahívása ügyében	854
204.	" " 29.	Schwarzenberg utasítása a francia fellepes dícsértreméltó mérsékletéről	857
205.	dec. 7.	Hübner jelentése Lahitte nyilatkozatáról a flották ügyében	858

4. Oroszország.

206.	sept. 2.	Buol jelentése Radziwill koldetéséről	861
207.	" " 20.	Schwarzenberg utasítása, melyben az orosz kormányznak a kiadatás kérdésében visszavonulást ajánl	862
208.	okt. 14.	Buol jelentése Neuschrode magatartásáról az egyezkedést ajánló posták javaslatot illetőleg	865
209.	" " 14.	Buol jelentése a petervári orosz-török tárgyalásokról	867
210.	" " 14.	Buol jelentése a francia-angol fellepes híreinek érkeztéről	870
211.	" " 17.	Buol jelentése az orosz visszavonulásról és Fudnak fogadtatásáról a cár által	871
212.	" " 20.	Buol jelentése a cár nehezteléséről a magyarországi kivégzések miatt	875
213.	" " 24.	Buol jelentése az angol felszólalás érkeztéről	876
214.	" " 27.	Buol jelentése a londoni orosz követ tudósításáról Palmerston magatartását illetőleg	878
215.	" " 28.	Schwarzenberg utasítása a cár méltatlankodásának ügyében	880
216.	" " 28.	Schwarzenberg Buolhoz a cár méltatlankodásának ügyében	882
217.	nov. 6.	Schwarzenberg utasítása a Magyarországon maradt orosz tisztek eltávolítása ügyében	888
218.	dec. 25.	Buol jelentése a cár nyilatkozatairól az angol és francia követ előtt	884
219.	1850. jan. 18.	Buol jelentése kihallgatásáról a cárnál és annak felegetéséről Ausztria jelen kormányzatát illetőleg	885

Függelék az emigráció irataihoz.

Kossuth kisebb, nem közölt iratainak jegyzéke	889
A felhasznált fontosabb művek jegyzéke	897
Név- és tárgymutató	901